

УДК 336.69

К.С. Олініченко, асп.

ХДУХТ

Сучасний стан та тенденції розвитку іноземних інвестицій в Україні

Курс нашої країни при здійсненні переходу до ринкової економіки передбачає оновлення суспільства, оздоровлення і структурну перебудову вітчизняної економіки, під'їм виробництва і злиття соціальної напруженості. Рішення даних проблем вимагає залучення в нашу економіку іноземного капіталу, тобто виходу країни на світовий ринок.

інвестиції, іноземні інвестиції, об'єм інвестицій, інвестор

Попит внутрішнього ринку України на іноземні інвестиції достатньо високий. За даними Міністерства Економіки України, потреба в них сьогодні складає понад \$40 млрд. (за деякими даними, \$50 млрд.). Додаткових засобів потребують перш за все металургія, машинобудування, хімія і нафтохімія, а, так само транспорт [1].

Загальновідомо, що на світовому ринку попит на вільні інвестиційні ресурси значно перевищує пропозицію. З появою нової держави – України, конкурентна боротьба на цьому ринку загострилася. Так, згідно даним ЮНКТАД, об'єм прямих іноземних інвестицій в світі склав в 1995 році \$315 млрд. (в 1994 – \$226 млрд.), причому велика частка інвестицій прямувала в США, Західну Європу і Азію. Дві третини світових капіталовкладень припало на 10 країн світу. Найбільші інвестори – США, Великобританія, Німеччина, Японія, Франція. В країни, що розвиваються, – переважно в азіатські, було інвестовано \$100 млрд. А на частку 100 країн – якнайменших реципієнтів, включаючи Україну і Росію, довелося лише 1 % від інвестицій [2].

Звертає на себе увагу і спрямованість використання прямих іноземних інвестицій. Велика частина їх в 1995 році (\$229 з \$315 млрд.) була пов'язана із злиттям і придбанням компаній. Злиття і придбання компаній відбувалися переважно в таких секторах економіки, як енергетика, телекомунікації, фармацевтика, фінансові послуги. Таким чином, одержує підтвердження теза про те, що в розвинених капіталістичних країнах покупка залишається головною формою придбання зарубіжних філіалів (компаній). В країнах, що розвиваються, такі філіали виникають шляхом створення нових дочірніх фірм [2].

Приток прямих іноземних інвестицій в країни наших постсоціалістичних сусідів в Європі зроста майже в 2 рази з \$6,6 млрд. в 1994 році до \$12,8 в 1995 році. Три четверті капіталовкладень припало на 3 країни – Угорщину (\$3,5 млрд.), Чехію і Польщу (по \$2,5 млрд.).

Таким чином, дослідження сучасного стану та тенденцій розвитку іноземних інвестицій в Україні і є метою даного дослідження.

Необхідність вивозу інвестиційного капіталу конкретною країною-донором пов'язана з наступними чинниками: відносним перенакопичиванням капіталу, зростанням потреб монополії в розширенні загальних масштабів накопичення, посиленям галузевої монополізації в національній економіці, розвитком інтернаціоналізації виробництва.

В 1996 році за даними Міністерства статистики України, об'єм іноземних інвестицій склав \$1,275 млрд., що в перерахунку на душу населення дорівнює

приблизно 25 долларам (для порівняння: в 1995 році ці показники склали, відповідно, \$483,5 млн. і 14,5). Найбільші об'єми інвестування здійснили резиденти-донори із США (\$245,3 млн.), Німеччини (\$182,9 млн.), Нідерландів (\$119,2 млн.), Росії (\$114,1 млн.), Великобританії (\$94,8 млн.), Кіпру (\$72,9 млн.). Серед галузей вітчизняної економіки по об'ємах інвестування лідирують внутрішня і зовнішня торгівля (\$445,1 млн.), харчова і легка промисловість (\$198,2 млн.), машинобудування і металообробка (\$138,9 млн.) [3].

Іноземні інвестиції отримали 5263 підприємств України (з них 4117 – сумісні, на них довелося 66,8 % загальної суми інвестицій). Найбільші об'єми інвестицій вкладені в підприємства Києва (\$556,5 млн.), Одеської області (\$114,7 млн.), Криму (\$92,6 млн.), Донецької (\$76,3 млн.) і Львівської областей (\$54 млн.) [2].

Динаміку притоки прямих іноземних інвестицій у вітчизняну економіку не можна визнати за задовільну, не дивлячись на стійку тенденцію до безупинного мікрозростання, починаючи з 1991 роком.

Об'єм прямих іноземних інвестицій в економіку України збільшився в січні-вересні 2000 року в порівнянні з тим же періодом 1999 року на 18,4% до \$588,4 млн. Зокрема, з країн СНД і Балтії вони склали \$17,2 млн., країн далекого зарубіжжя - \$571,2 млн. Основними формами залучення інвестицій в країну були грошові внески, які склали в сумі \$334,1 млн., внески у формі рухомого і нерухомого майна - \$182,0 млн. і цінні папери - \$47,6 млн. В той же час нерезиденти вилучили за 9 місяців 2000 року капітал з республіки на суму \$116,7 млн. Загальний об'єм прямих іноземних інвестицій на Україну склав \$3716,3 млн. на 1 жовтня 2000 року, у тому числі із США - \$631,1 млн., Нідерландів - \$357,4 млн., з Кіпру - \$355,9 млн., з Росії - \$294,4 млн., Німеччина - \$218,6 млн. [4].

В 2003 році прямі іноземні інвестиції до України склали \$1,2 мільярди. По даним Державного Комітету Статистики, за перше півріччя 2004 року приріст прямих іноземних інвестицій в економіку України склав \$573,7 мільйони, в порівнянні із збільшенням на \$573,6 мільйони за перше півріччя минулого року. За 12,5 років незалежності іноземні інвестори вклали в українські підприємства сумарно \$7,3 мільярди.

В той же час уряд неодноразово заявляв, що для модернізації промисловості, в якій зношеність основних засобів перевищує 60%, і інших першочергових реформ, країні необхідні не менше \$40 мільярдів [5].

Перелічимо причини, що підштовхують іноземного підприємця до інвестування. Таке рішення обумовлюється широким спектром мотивацій, як наприклад:

- політика уряду приймаючої країни по відношенню до іноземних інвестицій;
- географічні умови приймаючої країни;
- прагненню одержати більш високу норму прибутку завдяки використуванню різниці в національних рівнях витрат на виробництво;
- розподіл і перерозподіл виробництва товарів між зарубіжними філіалами, залежно від господарської кон'юнктури окремих країн;
- переведення з країни в країну виробництва і збуту товарів у міру їх освоєння, щоб якомога довше зберегти “молодість” продукції;
- підведення фінансової бази під різноманітності схеми міжнародної спеціалізації і кооперації, забезпечуючи комплексне рішення завдань по розміщенню і взаємодоповненню галузей;
- доступ до технічних, технологічних, управлінських нововведень, до торгових марок, знаків тощо;
- маневрування витратами на науково-дослідні і наукоємкі роботи шляхом розміщення їх в самих передових наукових центрах і лабораторіях за рубежом;

- економія на транспортних витратах і на обході митних бар'єрів;
- доступ до ринків капіталу багатьох держав, що дозволяє при мінімальних власних витратах здійснювати капіталовкладення за кордоном;
- стабільність прибутку за рахунок гри на відмінностях в господарській кон'юктурі окремих галузей і країн; в науково-технічній політиці урядів, торгово-політичних режимах, у валютному і податковому законодавстві;
- облік соціального клімату в приймаючих країнах, стабільність їх економіки і політичних режимів.

За даними Держкомстату, в 2004 р. Україна відрахувала в економіку країн світу \$31,4 млн. прямих інвестицій; 97,6% вказаного об'єму склали грошові кошти. Загальний об'єм інвестицій з України на 1 січня 2006 р. склав \$218,2 млн., у тому числі в країни СНД - \$107,9 млн. (49,5%), в інші країни світу - \$110,3 млн. (50,5%).

Основними інвесторами з України є підприємства, що здійснюють операції з нерухомістю, об'єм інвестицій яких склав \$67,7 млн. (31,1%), а також підприємства транспорту і зв'язку - \$54,9 млн. (25,1%), фінансової діяльності - \$34,1 млн. (15,6%), оптова торгівля і посередництво в торгівлі - \$27,0 млн. (12,4%), державного управління - \$14,9 млн. (6,8%).

Найбільші об'єми інвестицій в економіку інших країн вклали підприємства Харківської - \$59,3 млн. (27,2% від загального об'єму), Одеської - \$36,0 млн. (16,5%), Дніпропетровської - \$21,6 млн. (9,9%) областей, а також Севастополь - \$18,9 млн. (8,7%) і Київ - \$43,7 млн. (20%).

Стратегія Європейського Банку Реконструкції і Розвитку (ЄБРР) на наступні п'ять років передбачає переведення ресурсів з восьми країн, які приєдналися до ЄС в 2004 році, в інші європейські країни, зокрема, до України. Фінанси, які вивільнятимуться, будуть переорієнтовано на Україну, Росію, Закавказькі країни, Центральну Азію і Балкани. Загальні об'єми інвестицій банку складатимуть близько 4 мільярдів євро в рік. Згідно річному звіту ЄБРР, в 2005 році банк подвоїв об'єм інвестицій в українську економіку до близько 530 мільйонів євро. Україна одна з країн, які якнайбільше виграють від нової стратегії ЄБРР [6].

В I кварталі 2006 року об'єм інвестицій з України в економіку країн світу склав \$220,7 млн., у тому числі в країни СНД - \$108,9 млн. (49,3% до загального об'єму), в інші країни світу - \$111,8 млн. (50,7%). Основними інвесторами з України були підприємства, що займаються операціями з нерухомістю, здачею в наймання і наданням послуг юридичним особам. Об'єми інвестицій цих підприємств склали \$70,4 млн. (31,9%), транспорт і зв'язок - \$54,8 млн. (24,8%), підприємств, що займаються фінансовою діяльністю - \$32,8 млн. (14,9%), оптовою торгівлею і посередництвом в торгівлі - \$28,2 млн. (12,8%), державним управлінням - \$15,6 млн. (7,1%).

Найзначніші об'єми інвестицій в економіку країн світу здійснені підприємствами Харківської - \$61,5 млн. (27,8%), Одеської - \$36,2 млн. (16,4%), Дніпропетровської - \$21,8 млн. (9,9%) областей, а також Київ - \$41,6 млн. (18,9%) і Севастополь - \$18,9 млн. (8,6%) [1].

В першому півріччі 2006 року динаміка інвестиційних надходжень до України була позитивною, і в цілому їх об'єм збільшився на 15,9%. При цьому більш всього інвестицій поступило з Німеччини: питома вага німецьких вкладень в загальному об'ємі інвестицій складає приблизно 31%. Інвестиції були направлені, в основному, в торгівлю, будівництво і соціальну сферу.

На даному етапі важливо створити такі умови, щоб іноземні інвестиції прямували і в оброблювальну промисловість, і в енергетику, особливо в енергозберігаючі технології. Проте однієї з причин, яка перешкоджає надходженню іноземних інвестицій до України, є те, що біля 60% виробничих потужностей є

застарілими, і хоча на старому устаткуванні і можна виготовляти більш-менш якісну продукцію, все ж таки економічне зростання упирається "в старе залізо" ¹

Рівень польських інвестицій в економіку України протягом року виріс на 20%, причому зростання польських інвестицій відбувається динамічніше, ніж зростання товарообігу між країнами. На сьогоднішній день Польща інвестувала в економіку України \$250 млн. і займає 10-е місце серед іноземних інвесторів, що складає біля 2,5% загального об'єму іноземних інвестицій до України. Причому, якщо не рахувати офшорних інвесторів, Польща займатиме 8-е місце. Перспективним напрямом є співпраця в енергетичній, фінансовій секторах, у виробництві меблів, в Польщі фінансовий сектор приватизований і знаходиться в руках західних інвесторів, які готові вкладати інвестиції до України з польського фінансового сектора. Для того, щоб заохотити збільшення іноземних капіталовкладень, українська влада, перш за все, повинна зрозуміти причину гальмування внутрішніх інвестицій в 2005 році [1].

У 2005 році було зроблено ряд кроків відносно України з боку Європи і США – відміна поправки Джексона-Веника, надання Україні статусу країни з ринковою економікою від Євросоюзу і США – позитивно вплине на інвестиційний клімат в Україні.

В середині 2006 року уряд України підготував поправки до діючого закону про режим іноземного інвестування, що спростують порядок реєстрації капіталу нерезидентів. Власті сподіваються, що Верховна Рада розгляне проект до кінця року і після внесення поправок темпи притока прямих іноземних інвестицій в економіку України швидшатимуть, а також зросте їх питома вага в об'ємі капітальних вкладень, який в даний час складає тільки 6-8% [5].

Сьогодні основними національними інвесторами частіше за все є середні і малі зарубіжні компанії при рецесивності крупних всесвітньо відомих транснаціональних компаній і корпорацій (Кока-кола, Амаіл і ін.). Окрім цих двох груп інвесторів існують і ті, хто поспішає розбагатіти, скориставшись нерозвиненістю інфраструктури українського інвестиційного ринку, а також корумпованістю державних урядовців. Ще один різновид інвесторів - це ті, хто хоче придбати капітал кримінального походження.

Проект державного бюджету України на 2007 рік, затверджений Урядом, передбачає виділення на розвиток в країні інвестиційної і інноваційної моделі близько 25 млрд. грн. Це удвічі більше, ніж планувалося в 2006 році. Ці 25 млрд. грн. ресурсів повинні повернути в народне господарство 100 млрд. грн. внутрішніх інвестицій, виділення такого фінансування дозволить закласти фундамент розвитку і прискореного зростання української економіки. Останній раз такий об'єм засобів в держбюджеті на інвестиції та інновації був виділений в 2004 році, що дозволило повернути інвестиції в основний капітал у розмірі 100 млрд. грн. і добитися рекордного зростання ВВП на 12,1%. Реальний ВВП України сьогодні складає лише 70% від рівня 1990 року.

З 25 млрд. грн. 10 млрд. грн. планується профінансувати за рахунок надходжень від приватизації. Уряд має намір підтримувати наукоємкі галузі як за рахунок прямих держзакупівель, так і за рахунок програм здешевлення кредитів.

Проект держбюджету-2007 розрахований з урахуванням прогнозу зростання реального ВВП на 6,5%, інфляція – 7,5% і номінального значення ВВП в 2007 році – 594 млрд. грн. [5].

Резюмуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що іноземні інвестиції грають важливу роль в успішному розвитку світової економіки. Прямі іноземні інвестиції найбільш активно використовуються в таких перспективних секторах економіки, як енергетика, телекомунікації, фармацевтика, фінансові послуги.

Основна частина іноземних інвестицій прямує в США, Західну Європу і Азію, де економічний результат від їх діяльності найвищий. Найбільшими зарубіжними інвесторами є США, Великобританія, Німеччина, Японія, Франція.

На розвиток іноземного інвестування значний вплив надають умови організаційно-господарської діяльності в приймаючих країнах. Вельми актуальним є аналіз різноманітних типів іноземних інвесторів, присутніх сьогодні на інвестиційному ринку, відповідно до їх економічних і політичних інтересів, форм і методів організації бізнесу.

Велике значення мають іноземні інвестиції для розвитку народного господарства країн з перехідною економікою, об'єм іноземних інвестицій, що поступають в ці країни, не задовольняє їх потреби і вживаються заходи по залученню додаткових засобів.

Значна частина іноземних інвестицій поступає у вигляді різних кредитів, а також, через створення особливих економічних зон і спільних підприємств.

Іноземні інвестори прагнуть одержати від своєї діяльності якомога більший прибуток. Слід також відзначити, що іноземні інвестиції зовсім не є панацеєю від всіх недуг світової економіки. Використовування іноземного капіталу – неоднозначний по своїх наслідках процес для держави-реципієнта, що виявляється через складну взаємодію комплексу позитивних і негативних тенденцій на макро-, мезо- і мікрорівні.

Список літератури

1. Информационное агентство UNIAN 3*2006, 9*2006.
2. Деньги любят деньги (ЮНКТАД о прямых иностранных инвестициях). "Діловий вісник" №1, 1997, с.2-7.
3. Ермошенко Н.Н., Скворцов Н.Н. Словарь-справочник предпринимателя. – К.: УкрИНТЭИ, 1993.
4. Прайм-ТАСС, 11*2000.
5. "Интерфакс-Украина".
6. АМИ "Новости-Украина".
7. "Украинский Финансовый Сервер".

Курс нашей страны на переход к рыночной экономике предусматривает обновление общества, оздоровление и структурную перестройку отечественной экономики, подъем производства и слияние социальной напряженности. Решение данных проблем требует привлечения в нашу экономику иностранного капитала, то есть выхода страны на мировой рынок.

The course of our country on transition to the market economy foresees the update of society, making and structural alteration of domestic economy healthy, I podem productions and confluence of social tension. The decision of the given problems requires bringing in our economy of foreign capital, that is going of country into a world market.